

TÜRK DIŞ POLİTİKASI YILLIĞI

Editörler

BURHANETTİN DURAN

KEMAL İNAT

ALİ RESUL USUL

TÜRK DIŞ POLİTİKASI YILLIĞI
2011

SETA Yayınları XVIII

I. Baskı : Kasım 2012

ISBN : 978-605-4023-18-9

Tasarım : Merdiven Sanat

Uygulama : Ümare Yazar

Baskı : Pelin Ofset, Ankara

İletişim : SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: (312) 551 21 00 | Faks: (312) 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

TÜRK DIŞ POLİTİKASI YILLIĞI 2011

Editörler

BURHANETTİN DURAN | İstanbul Şehir Üniversitesi

KEMAL İNAT | Sakarya Üniversitesi

ALİ RESUL USUL | İstanbul Ticaret Üniversitesi

SETA

SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مرکز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ | 7

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNE BAĞIMSIZ MAKALELER

ORTADOĞU'DA MODELLERİN REKABETİ: ARAP BAHARI'NDAN SONRA YENİ GÜÇ DENGELERİ | 15
Burhanettin Duran, Nuh Yılmaz

ARAP BAHARI'NI ANLAMAK: ADALET, ONUR, DİN VE KÜRESEL SİYASET | 87
Nurullah Ardiç

TÜRKİYE VE ORTADOĞU'DA YENİ DÜZEN ARAYIŞI | 137
Hasan Kösebalaban

İSRAİL-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ VE ARAP DÜNYASINDA DEĞİŞİM | 155
Mensur Akgün

ARAP BAHARI'NIN ULUSLARARASI EKONOMİ POLİTİĞİ | 171
Sadık Ünay, Ahmet N. Helvacı

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ 2011 YILI GELİŞMELERİ

TÜRKİYE'NİN İRAN, SURİYE, İSRAİL VE LÜBNAN POLİTİKASI 2011 | 205
Kemal İnat, İsmail Numan Telci

TÜRKİYE'NİN İRAK POLİTİKASI 2011 | 265
Mesut Özcan

TÜRKİYE'NİN KÖRFEZ ÜLKELERİ VE ÜRDÜN POLİTİKASI 2011 | 283
Muhittin Ataman, Gülşah Neslihan Demir

TÜRKİYE'NİN MISIR, CEZAYİR VE FAS POLİTİKASI 2011 | 311
Ahmet Uysal

TÜRKİYE'NİN TUNUS VE LİBYA POLİTİKASI 2011 | 343
Cenap Çakmak

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKASI 2011 | 371
Ali Resul Usul

TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI 2011 | 393
Sibel Akgün

TÜRKİYE'NİN ABD POLİTİKASI 2011: EŞGÜDÜM VE RESTORASYON
SÜRECİ | 421
Ramazan Gözen

TÜRKİYE'NİN RUSYA POLİTİKASI 2011 | 457
Vügar İmanov

TÜRKİYE'NİN ALMANYA POLİTİKASI 2011 | 497
Savaş Genç, Osman N. Özalp

TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI 2011 | 515
Ali Balcı

TÜRKİYE'NİN BALKANLAR POLİTİKASI 2011 | 535
Fatma Sel Turhan

TÜRKİYE'NİN KAFKASYA POLİTİKASI 2011 | 557
Kamer Kasım

TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA POLİTİKASI 2011 | 577
Hasan Ali Karasar

TÜRKİYE'NİN DOĞU ASYA POLİTİKASI 2011 | 601
Çağdaş Üngör

TÜRKİYE'NİN GÜNEYDOĞU ASYA POLİTİKASI 2011 | 617
Kadir Temiz

TÜRKİYE'NİN LATİN AMERİKA POLİTİKASI 2011 | 637
Mustafa Yetim

TÜRKİYE'NİN SAHRAALTI AFRİKASI POLİTİKASI 2011 | 655
Mehmet Özkan

TÜRKİYE'NİN AFGANİSTAN VE PAKİSTAN POLİTİKASI 2011 | 681
Sevinç Alkan Özcan

ÖNSÖZ

Türk Dış Politikası Yıllığı üçüncü kitabına ulaştı. Uluslararası İlişkiler alanında Türkçe literatürün hala çok eksik olduğu ve Türkiye'nin dış politikasına ilişkin eserlerin hem sadece belli bölgelere yöneldiği hem de ağırlıklı olarak akademik nitelikten yoksun güncel yorum ve analizlerden oluştuğu düşünülürse, üç yıl önce başlayan bu girişimin kesintisiz bir şekilde bugüne gelmesinin memnuniyet verici olduğunun altını çizmek istiyoruz. Uluslararası İlişkiler ve Türk Dış Politikası alanında karar vericilere ışık tutacak ve konuya ilgi duyan araştırmacı ve öğrencilere kaynak olacak sağlıklı yorum ve analizlerin ancak doğru ve detaylı bilgi üzerine oturması durumunda mümkün olabileceğini düşünen bizler, Türk Dış Politikasının bütün alanlarına ilişkin olarak önemli çabalarla toplanan bilgilerin titizlikle yapılan çalışmalar sonucu tasnif ve analiz edilmesi yoluyla okuyucuya aktarılmasını temel amaç edinen bu Yıllık çalışmasının, spekülatif, komplocu ve derinliksiz yorum ve analizlerin havada uçmak suretiyle sisli bir hava oluşturduğu ve görmeyi engellediği bir ortamda olabildiğince berraklık sağlamaya katkıda bulunmasını ümit ediyoruz. Bu çerçevede Yıllığın ortaya çıkmasına katkı sağlayan bütün yazarlarımızın Türkiye'de Uluslararası İlişkiler literatürünün sağlıklı gelişimine önemli katkıda bulduklarının altını yeniden çizmek istiyoruz.

2011 yılı Türk dış politikası açısından, ağırlıklı olarak Dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından geliştirilen ve geçen yıllarda

üzerinde çok konuşulan temel dış politika ilkelerinin sınındığı bir yıl olmuştur. “Bölgenin barış havzasına dönüştürülmesi”, “çok boyutlu dış politika”, “karşılıklı bağımlılığın artırılması yoluyla işbirliğinin artırılması” ve “komşularla sıfır sorun” gibi AK Parti dış politikasıyla birlikte anılan ilkelerin uygulanması konusunda geçen yıllarda çok önemli sorunlar yaşanmamış, hatta bu politikaların uygulanması Türk dış politikasının hareket alanını ve kapasitesini geliştirmiştir. Bu politikalar çerçevesinde bir yandan İran, Suriye, Irak ve Suudi Arabistan gibi çok yakınında bulunan ülkelerle son döneme kadar ihmal edilen ilişkileri geliştiren Türkiye, bir yandan da Doğu Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi uzak bölgelerle ekonomik ve siyasi bağlar kurmaya çalışmış, bütün bunları yaparken de eskiden beri müttefik ve ortağı olan Batılı ülkelerle ilişkileri iyi düzeyde tutmaya çaba sarf etmiştir. Son dönemde Türkiye’nin ekonomik kalkınma yolunda atmış olduğu büyük adımlarda bu politikaların çok önemli katkısı olmuş ve bu katkının farkında olan bütün kesimler tarafından işbirliğini öne çıkaran bu politikalar “doğru tercihler” olarak desteklenmiştir.

2011 yılından itibaren özellikle Arap Devrimleri çerçevesinde yaşanan olayların Ortadoğu bölgesi üzerindeki etkileri bu “doğru tercihlerin” uygulanmasını eskiye oranla zorlaştırmıştır. Geçen yıllarda da bu “doğru tercihlere” dayalı politikalar çerçevesinde Türkiye’nin örneğin İran ve Suriye ile geliştirdiği ilişkiler ABD ve başka bazı Batılı ülkelerin eleştirilerine maruz kalabiliyor, ancak Ankara kendi çıkarları çerçevesinde “doğru tercihlere” dayalı politikasında ısrar edebilmiştir. 2011 yılında ise Türkiye Suriye konusunda, Libya konusunda ve İran konusunda daha fazla “safını belirleme” baskısıyla karşılaşmış, “çok boyutlu dış politika” çerçevesinde bütün taraflarla dengeli ilişki geliştirme konusunda zorlanmıştır. Suriye konusunda, “dış politikasındaki ilkeler hiyerarşisinde insan haklarının korunması ilkesi komşularla sıfır sorun ilkesine ağır bastığı” için Esad yönetimi ile arasına mesafe koymak zorunda kalırken; İran konusunda NATO’nun “Füze Savunma Sistemi” konusundaki ısrarı yüzünden geri adım atmak suretiyle zaten tek sesle konuşmakta zorluklar yaşayan Tahran ile ilişkilerin gerginleşmesi sonucuyla karşı karşıya kalmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, Türk dış politikasının son dönemine damgasını vuran işbirliği eksenli temel ilkelere dayalı politikaların

uygulanması 2011 yılında Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmelerle zorlaşmıştır. Bu politikaların “zor zamanlarda” da uygulanmaya devam edilmesi, onların uygulanması sayesinde Türk dış politikasının kazanmış olduğu hareket kapasitesinin daha da artarak devamı açısından son derece önemlidir.

Okuyucular, 2011 Yılığındaki birçok makalede bu temel dış politika ilkelerinin zor bir dönem olan 2011 yılında nasıl uygulandığını görme fırsatı bulacaklardır. 2011 Yılığında önceki yıllıklar gibi, biri Türkiye'nin değişik bölgelere ilişkin politikalarında ilgili yıla ait gelişmelerin ele alındığı diğeri ise 2011 yılından bağımsız makalelerin yer aldığı iki bölümden oluşmaktadır. Yılığın Türk dış politikasına ilişkin 2011 yılından bağımsız makalelerin yer aldığı birinci bölümünde, *Burhanettin Duran* ve *Nuh Yılmaz*'ın “Ortadoğu'da Modellerin Rekabeti: Arap Baharı'ndan Sonra Yeni Güç Dengeleri”, *Hasan Kösebalaban*'ın “Türkiye ve Orta Doğu'da Yeni Düzen Arayışı”, *Sadık Ünay* ve *Ahmet N. Helvacı*'nın “Arap Baharının Uluslararası Ekonomi Politikası”, *Mensur Akgün*'ün “İsrail-Türkiye İlişkileri ve Arap Dünyasında Değişim” ve *Nurullah Ardıç*'in “Arap Baharı'nı Anlamak: Adalet, Onur, Din ve Küresel Siyaset” başlıklı makaleleri yer almaktadır.

İkinci bölümde ise bölgelere göre Türk dış politikasının ele alındığı yazılar çerçevesinde, Türkiye'nin Ortadoğu politikası *Kemal İnat*, *İsmail Numan Telci*, *Mesut Özcan*, *Muhittin Ataman* ve *Gülşah Neslihan Demir* tarafından kaleme alınan üç ayrı makale içerisinde incelenmiştir. Kuzey Afrika'ya yönelik politika ise *Cenap Çakmak* ve *Ahmet Uysal* tarafından yazılan iki ayrı makalede ele alınmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği politikası *Ali Resul Usul*, Kıbrıs politikası *Sibel Akgün*, ABD'ye yönelik politikası *Ramazan Gözen*, Rusya politikası *Vügar İmanov*, Almanya politikası *Savaş Genç* ve *Osman N. Özalp* ve Kafkasya politikası *Kamer Kasım* tarafından yazılmıştır. Türk dış politikasının Balkanlar boyutunu *Fatma Sel Turhan*, Orta Asya boyutunu *Hasan Ali Karasar*, Güneydoğu Asya boyutunu *Kadir Temiz*, Doğu Asya boyutunu *Çağdaş Üngör*, Latin Amerika boyutunu *Mustafa Yetim*, Afganistan ve Pakistan boyutunu *Sevinç Alkan Özcan*, Yunanistan boyutunu *Ali Balcı* ve Sahraaltı Afrika boyutunu *Mehmet Özkan* kaleme almıştır.

Bu kadar çok makaleden oluŐan bir kitabın her yıl çıkarılabilmesi ancak bu makalelerin sahipleri olan yazarlarımızın katkılarıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle kitabın hazırlanmasında emeği olan bütün yazarlarımıza ve basım aŐamasında katkıda bulunan SETA çalıŐanlarına teŐekkür ediyor, eserin okuyucuya faydalı olmasını diliyoruz.

Burhanettin Duran
Kemal İnat
Ali Resul Usul

KATKIDA BULUNANLAR

Mensur Akgün | Doç. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Sibel Akgün | Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Nurullah Ardıç | Yrd. Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü.

Muhittin Ataman | Prof. Dr., SETA Dış Politika Araştırmacısı ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Ali Balcı | Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Cenap Çakmak | Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Gülşah Neslihan Demir | SETA, Araştırma Asistanı.

Burhanettin Duran | Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı.

Savaş Genç | Doç. Dr., Fatih Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Ramazan Gözen | Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdür Vekili.

Ahmet N. Helvacı | Dr., İstanbul Ticaret Odası (İTO), Genel Sekreter Yardımcısı.

Vügar İmanov | Yrd. Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Kemal İnat | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Hasan Ali Karasar | Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Kamer Kasım | Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve İİBF Dekanı.

Hasan Kösebalaban | Yrd. Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Osman N. Özalp | Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü.

Mesut Özcan | Doç. Dr., Dışişleri Bakanlığı, Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Sevinç Alkan Özcan | Dr., Dışişleri Bakan Danışmanı.

Mehmet Özkan | Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Bosna – Hersek ve Sevilla Üniversitesi, İspanya.

İsmail Numan Telci | Araş. Gör., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Kadir Temiz | Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi ve Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

Fatma Sel Turhan | Dr., Yunus Emre Enstitüsü.

Ali Resul Usul | Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Ahmet Uysal | Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Sadık Ünay | Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Çağdaş Üngör | Dr., Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Mustafa Yetim | Doktora Adayı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Nuh Yılmaz | George Mason Üniversitesi.

Türk Dış Politikası son birkaç yılda önemli meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır. Hem küresel siyasetteki büyük değişim sancıları hem de Türkiye'nin siyaset, ekonomi ve kültür alanlarında içinde bulunduğu coğrafi havzalarda yapısal niteliği haiz olduğu düşünülen siyasi dönüşümlerin getirdiği fırsat ve tehditler karşısında, Türkiye'nin dış siyaset yapıcılarının ciddi siyaset arayışları içinde oldukları görülmektedir. 2011 yılı bu açıdan, Arap halk hareketleri ve bu hareketlerin artçılarının getirdikleri bakımından önemli bir yıldır.

"Yeni Türkiye Dış Politikası", bilhassa Suriye ve İran ile olan ilişkilerde zor zamanlardan geçmekte ve sınanmaktadır. Türkiye'nin bu iki ülke ile olan ilişkileri sadece basit ikili ilişkiler bazında değil bölgesel anlamda "yeniden saf tutuş" bağlamında değerlendirilmelidir. Diğer yandan, bölgesinde yaşanan birçok krize rağmen Türkiye, dış siyasette yeni coğrafyalara olan açılımına da devam etmektedir.

Bu kitapta, 2011 yılının getirmiş olduğu fırsat ve tehditlere Türkiye'nin dış siyasette ne şekilde cevap verdiği hakkında sahasında uzman yetkin akademik kalemler tarafından yazılmış önemli değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu çalışma, dış politikayı televizyon ve gazete haberlerinin ötesinde derinlikli bir nitelik ile kavramak için son derece yararlı bir eser hüviyetini haizdir.

SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
Nenehatun Caddesi No:66, GOP, Çankaya
06700 Ankara, TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

